

Gaja Kos

Irena Velikonja: *Življenje brez psa.* **Ljubljana: Mladika (Zbirka Majnice), 2014.**

Če se spomnim osnovnošolskih let, ko sem, kot mnogo drugih, tudi sama bila boj za lastnega psa, pomislim, da bi knjiga z naslovom *Življenje brez psa* tedaj zagotovo pritegnila mojo pozornost. Roko na srce jo je tudi zdaj, ker sem pač še vedno človek za pse. Toda za posrečeno izbranim naslovom ni vedno posrečene vsebine, žal potrjuje šesti mladinski roman Irene Velikonja.

Avtorica se je na prizorišču slovenske mladinske književnosti pojavila leta 2006 z romanom *Poletje na okenski polici*, za katerega je dobila nagrado večernica, ki si jo je "razdelila" z Majdo Koren (*Eva in kozel*). Od takrat precej redno izdaja mladinske romane, ki se osredotočajo predvsem na družinsko in šolsko življenje protagonistov in so enkrat bolj, drugič manj izrazito problemsko zastavljeni (napisala pa je tudi dva romana za odrasle, *Naj počiva v miru*, 2011, in *Črna ovca, črni vran*, 2013).

V *Življenju brez psa* spremljamo Nejo, ki bo kmalu dopolnila trinajst let. Občutljiva leta, ki jim prav gotovo ne gre na roko prisilna selitev iz Ljubljane v neke rovte, na vas, kjer ima človek namesto (najboljših) prijateljev za soseda župnika, kjer vsi o vseh vse vejo oziroma mislijo, da je tako, in kjer – zadnji udarec – niti spodobnega signala za telefon ni. Neja v zvezi s tem seveda ni imela glasovalne pravice, kajti odrasli morajo zaslužiti, in če službe ni v Ljubljani, morajo ponjo tja, kjer je, po možnosti brez jamranja, ker se od njega položnice ne bodo plačale. Slovenska realnost pač. Da je vse še slabše, Nejo v novem domovanju pričakata Petrova babica (imenovana bakica) in njen pes Grizli, ki ji zelo očitno nista naklonjena, v šoli pa (pretirano?) neprijazna ravnateljica in agresivna sošolka Sabina. Ampak lepo po vrsti – kdo je Peter? Ta, ki je šel s trebuhom za kruhom in ni Nejin biološki oče, pač pa (bivši) partner njene mame; ampak ja, v bistvu je njen oče in ona njegova hči, dobro se razumeta in Peter, čeprav jih še nima trideset, skrbi zanjo po najboljših

močeh in z očetovsko ljubeznijo. Druga pesem je z mamó – ta je odsotna in v romanu dolgo precej skrivnosten lik, kar je ena boljših potez; šele postopoma izvemo, da je odšla v Indijo, da je ni že osem mesecev in da svoje hčere ni poklicala niti za rojstni dan. “Maja je imela redno službo, dokler se ji ni sfrkljalo od nekih novodobnih duhovnih zamislic, s katerimi si Peter nikoli ni prišel dovolj blizu, da bi jih razumel.” Če ste mislili, da je življenje osmošolke že dovolj komplicirano, ste se zelo zmotili. Zdaj se šele zares začne, in sicer s pretepom z že omenjeno Sabino, razredno nasilnico, ki ji gre Neja v nos tudi zato, ker jo je z dobrimi ocenami kar nekoliko zasenčila (zanimiv in dokaj izviren moment je, da nasilno dekle v šoli ni neuspešno). Neja se domov privleče krvava in v modricah ter, namesto da bi izdala Sabino, na dan potegne klišejsko zgodbico, da je padla. No ja. Če ji Peter še verjame oziroma se dela, da ji verjame, njenega pojasnila ne kupijo v šoli, in ko čez nekaj časa ena izmed učiteljic ujame, kako Neja razlaga sošolcu Markotu (ki je v tistih dneh najbliže temu, čemur bi lahko rekla prijatelj), da je nevihto preživela v postelji s Petrom (bilo naj bi jo tako strah sodnega dne, ki je divjal zunaj, da je zlezel k njej v posteljo in jo moral pomiriti), seštejejo ena plus ena: Peter jo zlorablja in je do nje nasilen. Sledi roditeljski sestanek, in če v zvezi njim Peter doživi presenečenje (življenja), tega ne moremo trditi za bralca. Zanj je nadaljnje dogajanje predvidljivo, ne samo obtožbe na sestanku, pač pa tudi grožnje s socialno službo. Nejin molk in vaške govorice naredijo svoje in paradoksalno je prav Sabina edina, ki dvomi, da Neja ustreza profilu žrtve, konec koncev je sama strokovnjakinja zanje: “Ni bila prepričana, da je Neja res taka revica. Ni se ji zdela kot žrtev. Kot dekle, ki je stvari rado reševalo z občasnim nasiljem nad šibkejšimi od sebe, je žrtve takoj prepoznala.” Bolj kot se razmere zaostrujejo, bolj sta, kot nekakšna protiutež, Neji naklonjena vsaj Bakica in Grizli, ki – uganili ste – postane (tudi) njen pes. Dekle na koncu prebrodi stisko (vmes se počuti kot otrok brez kogar koli itd.) in ne samo, da sme ostati pri Petru, čigar ime je oprano, dobi svojega psa, za nameček pa se vrne še izgubljena mati. S srečnimi konci načeloma ni nič narobe, manj je bralec lahko zadovoljen z že omenjeno predvidljivostjo, še manj pa z luknjami v zgodbi, ki jih je v *Življenju brez psa* kar nekaj.

Za začetek ena bolj banalna in za potek zgodbe ne tako bistvena – niti dva meseca še ne mineta, kar Neja živi na vasi, pa stiki z najboljšima prijateljicama že izgubijo pristnost, in to kljub temu, da “/.../ so si dekleta velikokrat, celo dnevno pisala svoje sms-je in se včasih precej dolgo pogovarjala po telefonu.” Saj še poletne počitnice trajajo dlje, Nejo pa po enem vmesnem obisku Ljubljane vse skupaj kar mine, in to kljub temu,

da je v novem okolju popolnoma zapuščena! Naslednje vprašanje, ki se zastavi bralcu je, ali bi šla sošolka pri trinajstih res razlagat sošolcu, da jo je bilo nevihte tako strah, da jo je morala prestat v postelji skupaj z očetom oziroma svojim skrbnikom? Kar pomembno vprašanje, glede na to, da na njem temelji nadaljnji zaplet. Nadalje – bolj verjetno bi bilo, da bi Neja po tem, ko ozavešti razsežnosti nastale situacije in dejstvo, da lahko ostane brez skrbnika, resnično sama, za poškodbe končno okrivila Sabino; konec koncev so učitelji opazili napetosti med njima, njun pretep pa je imel celo pričo, ki bi se jo dalo gotovo najti ... Še ena nedoslednost – razredničarka že na sestanku Petru skupaj z obtožbami omeni modrice in ugotovitev, da je bila Neja pretepena, ko pa ga pozneje socialna delavka vpraša, če je ni udaril on, reagira takole: “To mislite?” je skoraj zakričal. Res ni nikoli pomislil na to možnost, da bi ga lahko obtožili nasilništva nad otrokom.” Hm. Ne nazadnje tudi sama struktura romana ni najbolj posrečena – tretjeosebna pripoved se izmenjuje z Nejinimi dnevniškimi zapisi, ki pa jih je bolj za vzorec, predvsem pa – v nasprotju s tem, kar od dnevnika pričakujemo in kar ne nazadnje omogoča avtorju – ne zarežejo zares v globino. Glede na kompleksno (problemsko) temo, ki se je loteva, je celotno besedilo nasploh premalo čustveno intenzivno, torej tudi po tej plati premalo prepričljivo, zaradi česar bralec ves čas – oziroma do skorajšnjega konca, kjer avtorica, verjetno na račun hude koncentracije dogodkov, vendarle pokaže malce več smisla za doziranje živih emocij – pravzaprav ostaja “zunaj”.

Življenje brez psa ima nekaj zanimivih nastavkov, žal pa še več pomanjkljivosti. Tako mi ne preostane drugega, kot da tale zapis zaključim z ugotovitvijo, da je izvirnih domačih romanesknih del za mlade že tako ali tako malo, pa še tista, ki so, na žalost pogosto niso posebej kakovostna oziroma dodelana. Škoda.